

Ljiljana Pavičić

Odjel stručne knjižnice, Klinički bolnički centar Osijek

KNJIŽNICA KLINIČKOGA BOLNIČKOG CENTRA OSIJEK – OSNUTAK, ULOGA I RAZVOJTHE LIBRARY OF THE UNIVERSITY HOSPITAL CENTRE OSIJEK – The Foundation, The
Role And The Development

Sažetak

Knjižnica Kliničkoga bolničkog centra Osijek specijalna je, odnosno stručna medicinska knjižnica u sastavu zdravstvene ustanove, primarno namijenjena zdravstvenom i nezdravstvenom osoblju matične ustanove, ali i znanstvenicima i stručnjacima iz drugih zdravstvenih ustanova, studentima i srednjoškolcima biomedicinskih i srodnih znanosti i struka te drugim potencijalnim korisnicima.

Prva stručna medicinska knjižnica u Slavoniji bila je *Društvena knjižnica* DSL-a koju su koristili i liječnici osječke bolnice. O njezinoj ulozi i djelovanju govori i činjenica da su prva *Pravila o načinu, kako se imaju knjige i djela iz Društvene knjižnice pouzajmljivati* prihvaćena već 1875. godine.

Knjižnica KBC Osijek datira od 1877. godine, a nastajala je iz priručnih knjižnica paviljanskoga tipa koje su se nalazile na bolničkim odjelima. Prvotna je zadaća knjižnice bila prikupljanje, obrada i pohranjivanje različitih izvora informacija, a od 20. stoljeća i traženje informacija iz znanstveno-istraživačkoga i stručnoga rada te aktivna diseminacija tih informacija korisniku.

Osnutkom Znanstvene jedinice za kliničko-medicinska istraživanja, nova je organizacija pridonijela daljnjem razvoju knjižnice. Kako bi potaknuli korisnike na samostalnu uporabu biomedicinskih informacijskih izvora, medicinski su se knjižničari stalno stručno usavršavali, provodili program informacijske pismenosti, organizirali seminare, tečajeve, radionice i konferencije o medicinskim informacijama. Knjižničari KBC Osijek imaju važnu ulogu u nakladničkoj djelatnosti ustanove, a posebno u pripremi radova za objavljivanje u znanstveno-stručnom časopisu *Medicinski vjesnik*. Od 1995.

godine do danas sudjeluju u izvođenju nastave u okviru kolegija *Uvod u znanstveni rad u medicini* za studente medicine, a od 2011. godine i na studiju Sestrinstva Medicinskoga fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku. Također, više su godina sudjelovali u ostvarenju seminarske nastave za potrebe studenata Filozofskoga fakulteta u Osijeku.

Ključne riječi: bolnička knjižnica, Klinički bolnički centar Osijek – povijest, Društvo slavonskih liečnika u Osijeku, Glasnik društva slavonskih liečnika, Medicinski vjesnik

Abstract

The library of the University Hospital Centre Osijek is a special, i.e. professional medical library - a constituent of a healthcare institution, primary intended for medical and non-medical staff employed at the hospital, but also for scientists and professionals from other institutions, students and secondary school pupils of biomedical and similar vocations, as well as for other potential users.

The first professional medical library in Slavonia was the so-called *Društvena knjižnica* of Društvo Slavonskih liečnika (Slavonian Medical Association in Osijek), which had been used by the medical doctors of the Hospital in Osijek. Its role and activities were best described as early as the year 1875 when the first library regulations *Pravila o načinu, kako se imaju knjige i djela iz društvene knjižnice pouzajmljivati* (*Regulations on Borrowing Books and Other Publications from Public Library*) had been stipulated and accepted.

The library of the University Hospital Centre Osijek was founded in the year 1877, being assembled from reference libraries located at different hospital wards. Its primary task was collecting, processing and preserving different sources of information, and since the 20th century also dealing with various pieces of information from scientific and professional domain of the user, as well as active dissemination of those pieces of information to the user.

The foundation of the Scientific and Research Unit also significantly contributed to further development of the Library. In order to prompt and qualify the users for independent use of biomedical information sources, medical librarians are being constantly engaged in special training and education, at the same time organising programmes, seminars, lectures, workshops and conferences on medical information databases. Librarians of Osijek University Hospital Centre have an important role in

Hospital's publishing in general, and especially in preparation of articles for their publishing in scientific and professional journal *Medicinski Vjesnik*. From 1995 till present, they have been participating in teaching for the course *Uvod u znanstveni rad u medicini* (*Introduction to Scientific Work in Medicine*) held for the student of medicine, and since 2011 also at the Study of Nursing (J. J. Strossmayer University of Osijek, Faculty of Medicine Osijek). In addition to that, they have also participated in holding seminars for the students of Osijek Faculty of Philosophy for many years.

Key words: Hospital library, University hospital centre Osijek – history, Slavonian medical association in Osijek, Glasnik društva slavonskih liječnika, Medicinski vjesnik

Uvod

U ovom će se radu na osnovi izvornih dokumenata dati pregled kronologije osnutka Stručne knjižnice Kliničkoga bolničkog centra Osijek (KBCO), istražiti njezina uloga i razvoj. Prikazat će se povijesni kontekst unutar kojega je nastajala i djelovala današnja bolnička knjižnica, kako bi se kroz vremenski kontinuitet povezali svi dijelovi, rasuti u arhivima i drugim izvorima o povijesti bolnice, u jednu cjelinu.

Bolnička je knjižnica izrastala iz poluprivatnih zbirki stručnih knjiga liječnika, smještenih u odjelnim knjižnicama te prikupljanjem i razmjenom medicinskih časopisa. Knjižnica *Društva slavonskih liječnika u Osijeku* (DSL) povijesna je prethodnica knjižnice osječke bolnice.

Davne 1874. godine osnovano je DSL u Osijeku, koje je bilo usmjereno na razvoj stručnoga i znanstveno-istraživačkoga rada te unapređenja medicine i zdravstva u Slavoniji, što se odražavalo i u težnjama da se pokrene izdavanje medicinskoga časopisa i osnuje stručna medicinska knjižnica.

Knjižnica DSL-a, koju su koristili i liječnici osječke bolnice, bila je prva stručna medicinska knjižnica u Slavoniji. O prikupljanju i razmjeni medicinskih časopisa i knjiga brinuo se društveni knjižničar. U skladu s *Pravilima Društva slavonskih liječnika u Osijeku* u kojima se navodi da će *Društvo* ostvarivati svoj zadatak *...pribavljanjem strukovnih časopisa i većih liječničkih diela...*, članovi i upravni odbor angažirali su se oko nabavljanja stručne medicinske literature pa su se s vremenom suočili i s potrebom reguliranja

posudbe. Stoga su 15. studenoga 1875. godine na XI. mjesečnom sastanku prihvaćena *Pravila o načinu, kako se imaju knjige i djela iz društvene knjižnice pouzajmljivati*, napisana u pet točaka.¹ Time je otvoren put koji će godinu dana kasnije dovesti do pokretanja postupka za promjenu *Pravila Društva slavonskih liečnika u Osijeku* kako bi se dodala sljedeća stavka: *Knjižničar rukovodi knjižnicom, on prima i uzajmljuje knjige iz ove, što je kraljevski državni nadsavjetnik odobrio, odgovorivši na zamolbu DSL-a 19. siječnja 1877. godine da ...proti promieni pravilah društva slavonskih liečnikah u molbenici naznačenim načinom s pravnog gledišta ništa primjetiti neima...*²

S razvojem znanosti i istraživanja, stvarala se opsežna zbirka stranih i domaćih znanstvenih i stručnih časopisa iz područja biomedicine koji su bili smješteni u priručnim, odjelnim knjižnicama. Sukladno povećanju broja bolničkih odjela, potrebama obrazovanja medicinskoga osoblja na svim razinama, rasla je i knjižnična građa, kako bi se zadovoljile potrebe svih korisnika. Daljnji napredak omogućilo je uvođenje stručnih knjižničara, koji su završili formalno obrazovanje. Poštujući međunarodne standarde, s vremenom su se ostvarili zahtjevi vezani uz osoblje, prostor, klasifikaciju građe i organizaciju, korištenje alata i programa za knjižnično poslovanje. Stvaranje mreže knjižnica omogućilo je dijeljenje resursa i veću povezanost među knjižničarima iz drugih medicinskih i srodnih ustanova. Knjižničari su morali usvajati nova znanja i vještine kako bi korisnike mogli osposobiti za samostalnu uporabu dostupnih biomedicinskih *online* informacijskih izvora.

Osnutak, uloga i razvoj

Osječka bolnica među najstarijima je u Hrvatskoj, a korištenje stručnih knjiga može se pratiti još i u starijem razdoblju. Oboljeli su se isprva liječili u lazaretima³ i iz toga vremena datiraju prve rukopisne knjižice – upute o liječenju. Početak razvoja

¹ Fond „Društvo slavonskih liečnika“ DAO-219. Zapisnik XI. mjesečnog sastanka dne 15. studenoga 1875. Osijek: Državni arhiv, str. 42-44.

² Hrvatski državni arhiv. Odjel za unutarnje poslove. Unutrašnji odsjek zemaljske vlade. Društvo slavonskih liečnika. Fond 79. Spis broj 103/gr.

³ Firingier, Kamilo. Prve bolničke ustanove u Osijeku. // Povijest bolničkih ustanova u Osijeku od 1739-1930. / Kamilo Firingier-Vladimir Utvić. Osijek : Opća bolnica Osijek, 1970., str. 6-7.

Kliničkoga bolničkog centra Osijek vezan je uz Huttler-Kohlhoffer-Monspergerovu zakladnu bolnicu, osnovanu 1874. godine, koja je u to vrijeme bila najljepša i najmodernija bolnica na jugoistoku Europe.⁴ Naredbom Zemaljske vlade 1895. godine Zakladna bolnica postala je *Sveobća i javna Huttler-Kollhofer-Monspergerova zakladna bolnica pod Zemaljskom upravom u Osijeku*.

Prvu bolničku knjižnicu osnovao je ravnatelj Zemaljske bolnice Josip Šestak 1877. godine. U prvoj godini svoga djelovanja knjižnica je imala fond od 284 sveska knjiga. Dnevno se posuđivalo dvadesetak knjiga. Nabavljali su se i politički listovi, uglavnom za bolesnike.⁵ Godine 1928. dužnost je ravnatelja preuzeo prim. dr. Nikola Mudrovčić. Stručno se usavršavao u Švicarskoj, Francuskoj, Njemačkoj i Danskoj i sve do svoga umirovljenja 1962. godine vrijedno je radio na zdravstvenom prosvjećivanju. Već u početku prepoznata je uloga knjižničnih usluga za pacijente i vrijednost knjige u svrhu rekreacije, obrazovanja i terapije čitanjem. Godine 1957. Dermato-venerološki odjel potpuno se preuredio i modernizirao, bolesnici su dobili sobe za dnevni boravak i blagovaonice, osnovala se i knjižnica za bolesnike, a posebno se uredila *soba za djecu sa slikama raznih bajki po zidovima*.⁶

S vremenom su i drugi odjeli osnovali priručne knjižnice zatvorenoga tipa za potrebe znanstveno-istraživačkoga i stručnoga rada. Tako se 1957. godine, zalaganjem tadašnje ravnateljice dr. Miroslave Madirazza, neuropsihijatrijski odjel preselio iz stare zgrade bolnice u posebnu, moderniziranu zgradu nekadašnjega Higijenskog zavoda, koja se nalazila pored Bolnice. Na novouređenom odjelu prim. dr. Ivo Glavan stvorio je uvjete za publicistički i znanstveni rad te je uredio *prvu izvanredno opremljenu stručnu biblioteku koja će kasnije služiti nasljednicima*.⁷

U razdoblju od 12. rujna 1955. do 31. prosinca 1956. godine te od 1. lipnja do 24. studenoga 1957. godine bolnički šef računovodstva radio je prekovremeno u knjižnici i

⁴ Zahvaljujući gostioničaru u Tvrdi, Ivan Kolhoferu koji je 1787. godine osnovao zakladu za sirotište u Osijeku, donjogradskom kožaru Josipu Huttleru koji je načinio sličnu oporuku te zakladu i isusovcu Kristijanu Monspergeru, koji je bio izvršitelj oporuka i začetnik same ideje, 4. listopada svečano je otvorena, a 1. studenoga 1874. godine s radom započela nova osječka bolnica.

⁵ Radauš, Tanja. Biblioteke i čitaonička društva na teritoriju SR Hrvatske od srednjeg vijeka do 1945. (magistarski rad). Zagreb : Sveučilište u Zagrebu, 1981. Citirano prema: Šimunić, Antun. Knjižnica Opće bolnice Osijek. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 34,(1991), str. 61-72.

⁶ Utvić, Vladimir. Odjel za kožne i spolne bolesti. // Povijest bolničkih ustanova u Osijeku od 1874-1974. / Vladimir Utvić. Osijek : Opća bolnica Osijek, 1974., str. 70.

⁷ Isto, str. 195-197.

prikupljao stručne knjige, koje su se nalazile na raznim odjelima.⁸ Prvi pravilnik Stručne biblioteke Opće bolnice Osijek prihvaćen je na sjednici Stručnoga savjeta Opće bolnice Osijek 15. veljače 1960. godine.⁹

Preseljenjem u prostor upravne zgrade na prvom katu, omogućio se brži razvoj Stručne knjižnice. Zapošljavanjem „knjižničara stručne i beletrističke biblioteke“, 1961. godine nastavila se inventarizacija i obrada knjižnične građe, evidencija korisnika i korištenja stručne literature, a započela je i izrada abecednoga kataloga.¹⁰

S razvojem zdravstvenih ustanova, stvorili su se uvjeti za znanstveni rad na razini moderne medicine. Osnivanjem Znanstvene jedinice za kliničko-medicinska istraživanja (ZJ) 21. studenoga 1980. godine, institucionalizirao se znanstveni rad u medicini. Intenziviranjem znanstveno-istraživačkoga rada i pokretanjem znanstveno-istraživačkih projekata, aktualiziralo se pitanje uređivanja i opremanja novoga prostora za rad knjižnice te nabave i korištenja znanstvene i stručne literature. Tijekom 1982. godine planirala se nova organizacija Stručne knjižnice, izgradnja i postavljanje opreme u dvonamjenskom skloništu Bolnice. Stručni konzultanti za uređenje knjižnice bili su prof. Anisja Čečuk (Središnja medicinska knjižnica u Zagrebu), dr. Helena Pavić (Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu) i dr. Pavle Blažek (Gradska i sveučilišna knjižnica u Osijeku).¹¹ U Pravilniku o organizaciji Opće bolnice Osijek (poglavlje 28.) iz 1983. godine navodi se da u okviru Ravnateljstva djeluju Znanstvena jedinica i Biblioteka.

Godine 1984. u novoizgrađenom dvonamjenskom skloništu uređen je i opremljen prostor s policama za knjige i časopise u otvorenom pristupu i studijska čitaonica (Slika 1.) te prostor za knjižničara i tajništvo ZJ.

Knjižnica je tada raspolagala s 112 m² radnoga prostora (od toga na 63 m² bila je smještena knjižnična građa, radno mjesto bibliotekara, 8 odijeljenih mjesta za korisnike i na 35 m² čitaonica). U čitaonici su se nalazila 22 radna mjesta i police za domaće i strane časopise za tekuću godinu. Knjižnica je imala metalne police ukupne dužine 300 m (100 m za knjige i 200 m za časopise), katalogne ormariće (jedan metalni i jedan drveni), a od

⁸ Arhiva Kliničkoga bolničkog centra. Osijek : Služba za pravne, kadrovske i opće poslove, Odjel za kadrovske poslove. 27. siječnja 2010.

⁹ Prema Pravilniku *Stručna je biblioteka vlasništvo Opće bolnice Osijek i ona se brine za njeno uzdržavanje, popunjavanje i poslovanje. ...sastoji se od centralne biblioteke i priručnih biblioteka na odjelu.*

¹⁰ Rješenjem od 14. 11. 1961. godine, direktor OB Osijek dr. Mijo Škrljac imenovao je komisiju za primopredaju poslovanja knjižnice (beletristike i stručne literature) novozaposlenoj Milki Sili (po zanimanju učiteljica). Knjižnični fond sastojao se od stručnih medicinskih knjiga (625), domaćih i stranih znanstvenih i stručnih časopisa (80-ak) i beletristike.

¹¹ Sveučilište u Osijeku, Opća bolnica Osijek – Znanstvena jedinica za kliničko-medicinska istraživanja. Godišnji izvještaj o radu u 1982. godini i Plan rada za 1983. godinu. Osijek, srpanj 1983.

reprografske opreme dva pisaća stroja i aparat za fotokopiranje građe. Imala je i jedan grafoskop.¹²

Prvi *bibliotekar u ravnateljstvu i znanstvenoj jedinici*, zaposlen u stalnom radnom odnosu u listopadu 1984. godine, bio je Antun Šimunić, prof. U listopadu 1987. godine zaposlena je i pripravnica - *postdiplomant iz područja bibliotekarstva*, koja je od 1. kolovoza 1991. do 9. rujna 1991. godine radila u knjižnici kao *bibliotekar* (VSS), završivši dodiplomski studij iz bibliotekarstva.¹³ U obradi građe počela se primjenjivati klasifikacija *National Library of Medicine Classification* i tezaurus *Medical Subject Headings* (MeSH), a kataložni opisi raditi prema ISBD-ima (International Standard Bibliographic Description).

Uređena su tri kataloga: stručni i abecedni katalog stručnih knjiga te abecedni katalog magistarskih radova i doktorskih disertacija. Znanstveni i stručni časopisi samo su se inventarizirali.

Prvi semestar Studija medicine u Osijeku započeo je u školskoj godini 1979./80 te je Opća bolnica Osijek postala nastavna baza Medicinskoga fakulteta u Zagrebu, a 1980. godine osnovana je Znanstvena jedinica za kliničko-medicinska istraživanja. Osnivanje ZJ pridonijelo je ujedinjenju pojedinačnih odjelnih knjižnica zatvorenoga tipa u jedinstvenu knjižnicu Opće bolnice Osijek koja je svečano otvorena u novom prostoru 20. prosinca 1984. godine.¹⁴

U knjižnici je od 1974. godine pa sve do svoga odlaska u mirovinu 2007. godine radila knjižničarka Danijela Kljaić.¹⁵ Unatoč vrlo složenoj ratnoj situaciji i uvjetima rada tijekom Domovinskoga rata, knjižnica je bila otvorena svim korisnicima, razvijao se publicistički i obrazovno-istraživački rad.

Godine 1992. Opća bolnica Osijek postala je Klinička bolnica Osijek. Od 1993. godine u bolničkom prostoru djeluje i novoosnovana knjižnica Studija medicine u Osijeku Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (od 1998. Medicinski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku). Bolnička je knjižnica do tada bila

¹² Šimunić, Antun. Knjižnica Opće bolnice Osijek. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 34,(1991), str. 61-72.

¹³ Arhiva Kliničkoga bolničkog centra Osijek. Osijek, 27. siječnja 2010.

¹⁴ Prijedlog pravilnika o organizaciji i radu Knjižnice Opće bolnice Osijek donesen je 16. listopada 1985. godine te se u čl. 2. navodi *Knjižnica je sastavni dio Opće bolnice Osijek u okviru Ravnateljstva i Znanstvene jedinice za kliničko-medicinska istraživanja sa statusom specijalne knjižnice. Zadatak joj je da djeluje kao informacijska i dokumentacijska baza za znanstveni, stručno-zdravstveni i edukacijski rad ustanove. U istom članku piše i sljedeće: U okviru knjižnice u Općoj bolnici postoje i priručne knjižnice koje se nalaze na odjelima.*

¹⁵ Arhiva Kliničkoga bolničkog centra Osijek. Osijek, 27. siječnja 2010.

knjižnično-informacijsko središte koje je zadovoljavalo potrebe i studentske knjižnice i kliničko-medicinskih istraživanja.¹⁶

Središnji prostor knjižnice, renoviran je 2005. godine. Obuhvaća informacijsko-posudbeni dio sa slobodnim pristupom prema knjižničnim policama, čitaonicu za tihi rad i edukaciju korisnika, prostor za tehničku i sadržajnu obradu knjižnične građe, sanitarni čvor za osoblje i korisnike, zatvoreni spremišni prostor za pohranu obveznoga primjerka, ocjenskih i drugih radova (institucijski repozitorij) i znanstveno-stručnoga časopisa *Medicinski vjesnik*¹⁷ U dvonamjenskom skloništu pohranjuju se starije monografske publikacije te starija godišta tiskanih domaćih i stranih znanstvenih i stručnih časopisa. Rastuća knjižnična građa sve je više zahtijevala nabavku novih polica. Kako bi se korisnici i osoblje motivirali i osjećali što ugodnije u svojoj radnoj okolini, te stvorili odgovarajući uvjeti rada, knjižnični prostori u otvorenom pristupu i čitaonica u svibnju ove godine opremljeni su novim modernim policama i regalima (Slika 2.).

Daljnijim razvojem i napredovanjem djelatnika u znanstvena, nastavna, znanstveno-nastavna i stručna zvanja, 2009. godine Klinička bolnica stekla je naslov Klinički bolnički centar Osijek, a Stručna knjižnica i ZJ postali su organizacijski odjeli Ravnateljstva KBC Osijek. Sve odluke važne za rad i razvoj knjižnice donose se na sjednicama knjižničnih odbora KBC Osijek i MF Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku u skladu s Pravilnikom o radu knjižnice. Knjižnično osoblje nastojalo je osuvremeniti knjižnično poslovanje i omogućiti svim korisnicima dostupnost raznovrsnih i kvalitetnih usluga.¹⁸ Danas su te dvije knjižnice središnji izvor biomedicinskih informacija u tom dijelu Hrvatske, a njihovo djelovanje usmjereno je potrebama nastavnoga, znanstveno-istraživačkoga te stručnoga rada matičnih ustanova, ali i svih potencijalnih korisnika iz srodnih i drugih ustanova.

U okviru Sekcije za visokoškolske i specijalne knjižnice (Komisija za medicinske knjižnice i Radna grupa za bolničke knjižnice), osmišljavajući različite programske

¹⁶ U rujnu 1993. godine na radno mjesto bibliotekara (VSS) u Stručnoj knjižnici primljena je Mirjana Zandt, prof., a u lipnju 1994. godine raspoređuje se iz Ravnateljstva, također na radno mjesto bibliotekara, Ljiljana Pavičić, prof.

¹⁷ Časopis se šalje Službi obveznoga primjerka Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, članovima Savjeta, Uredništva, autorima, suautorima, liječnicima KBC Osijek, članovima Fakultetskoga vijeća MF u Osijeku te svim medicinskim knjižnicama.

¹⁸ U Stručnoj knjižnici 2008. godine bile su zaposlene četiri djelatnice (tri u stalnom radnom odnosu, jedna na određeno). Danas u Stručnoj knjižnici KBC Osijek rade dvije stalno zaposlene osobe - knjižničarka Bernardina Rukavina, bacc. med. techn. i voditeljica knjižnice Ljiljana Pavičić, prof., mag. bibl. U knjižnici Medicinskoga fakulteta stalno je zaposlena knjižničarka Bisera Kopf.

aktivnosti, nastojalo se pridonijeti čvršćem povezivanju i provođenju ideje o mreži medicinskih i srodnih knjižnica kako bi se omogućila kvalitetnija suradnja i dijeljenje ljudskih i materijalnih potencijala. Zagovaranjem knjižnica i knjižničarstva unutar matičnih ustanova i na razini ministarstava, omogućit će se daljnji razvoj knjižnice i oblikovanje pozitivnih stavova prema knjižničarskoj struci.

Knjižnična građa i korisnici

Monografske publikacije, međunarodni i domaći medicinski časopisi sustavno su se počeli nabavljati već u prvoj polovini dvadesetoga stoljeća. Sve su publikacije tada bile smještene i inventarizirane u odjelnim knjižnicama paviljonskoga tipa. Pored stručnih knjiga, nabavljala se i beletristika. Sustavno su se prikupljali magistarski radovi i doktorske disertacije. Knjižnična se građa obogaćivala kupovinom, darovima i razmjenom. Stručna se knjiga većinom kupovala, a beletristika dobivala u obliku rabata od nakladnika koji su u Bolnici povremeno održavali prodajne izložbe knjiga. Knjige su se prikupljale i razmjenom za bolnička izdanja.

U knjižničnom fondu 1962. godine bilo je 1.806 knjiga, a 1965. godine 2.048 knjiga. Godine 1963. knjižnica je imala 85 naslova časopisa, opsežnu zbirku knjiga beletristike, koja je bila smještena i u nekim odjelnim priručnim zbirkama, primjerice na Ortopediji, gdje se 1964. godine posebno nabavila lektira za bolesnu djecu. Znanstveni i stručni časopisi, usko specijalističkih grana medicine i multidisciplinarni, referirani u međunarodnim indeksnim publikacijama Current Contents, Science Citation Index Expanded, Index Medicus i Excerpta Medica, uglavnom su se nabavljali pretplatom. Dvadesetak naslova domaćih časopisa dobivalo se razmjenom za *Medicinski vjesnik*. Autori magistarskih radova i doktorskih disertacija, zaposleni u Bolnici, darivali su primjerak rada Knjižnici. Građa se u to vrijeme klasificirala prema univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji (UDK), vodio se i stručni katalog, sustavno su se nabavljale stručne knjige i serijske publikacije, obogaćivala se referentna zbirka rječnika, enciklopedija, bibliografija, kataloga, međunarodnih sekundarnih i tercijarnih publikacija. Centralizacija znanstvenih i stručnih časopisa, koji su ujedno najveći i najvrjedniji dio knjižnične građe, započela je 1985. godine tako što su se svi biomedicinski strani i domaći časopisi iz odjelnih knjižnica objedinili u jednu zbirku i pohranili u središnjem knjižničnom prostoru. U priručne knjižnice šalje se samo stručna

knjiga iz najuže specijalnosti. Revizijom ukupne knjižnične građe, pohranjene u središnjoj i priručnim knjižnicama, koja je obavljena 1987. godine, otpisano je 1.269 knjiga (77 svezaka beletristike i 1.192 sveska stručne literature) te se u knjižnici nalazilo 5.240 svezaka stručnih knjiga, 154 naslova stranih časopisa i 38 naslova domaćih, 18 naslova novina i 2.432 sveska beletristike. U svrhu što potpunijega izvješćivanja korisnika Bolnice o sadržajima pristiglih svešćica časopisa, Knjižnica je dugo godina pripremala Bilten prinova časopisa za svaki odjel (godišnje 50-ak brojeva).¹⁹

Osnivanjem Znanstvene jedinice, veći dio stranih znanstvenih časopisa financirao se iz sredstava MZOŠ-a sukladno Kriterijima za novčanu potporu te je u fondu knjižnice 1995. godine bilo 130, 1998. godine 240, 2001. godine 250, 2004. godine 279, 2007. godine 281, 2010. godine 319 naslova biomedicinskih časopisa (većim dijelom stranih, referiranih u međunarodnoj sekundarnoj publikaciji Current Contents). Od 2006. godine prednost u odabiru časopisa imali su elektronički te je MZOŠ polako ukidao financiranje tiskanih časopisa. Pristup biomedicinskim *online* informacijskim izvorima omogućio se na osnovi licencnih prava akademskoga i biomedicinskoga konzorcija (82 zdravstvene ustanove).

Temeljni izvor i najvažniji prijenosnici novih informacija u području biomedicine jesu biomedicinski časopisi. *Glasnik Društva slavonskih liečnika*²⁰, jedinstveni je izvor za proučavanje povijesti hrvatskih medicinskih časopisa i povijesti *Društva slavonskih liečnika u Osijeku*. (Slika 3.) Prethodnik je *Medicinskoga vjesnika*, koji se stoga ubraja u najstarije medicinske časopise u Hrvatskoj. Pod naslovom *Medicinski vjesnik* počeo je izlaziti od 1969. godine u Općoj bolnici Osijek. Od 1982. godine izlazi kao znanstveno-stručni časopis Znanstvene jedinice za kliničko-medicinska istraživanja, suvremeno uređen prema međunarodnim standardima za objavljivanje serijskih publikacija s dvjema anonimnim recenzijama. U časopisu se objavljuju radovi iz medicinskih ustanova istočne Hrvatske i drugih dijelova Hrvatske i inozemstva.²¹ Do 1993. godine časopis je

¹⁹ Šimunić, Antun. Nav. dj., str. 61-69.

²⁰ Prvi je broj časopisa *Glasnik društva slavonskih liečnika* objavljen 1. siječnja 1877. godine. Izlazio je do 1. prosinca 1878. godine. Objavljen je u pretisku 1999., a izvorni brojevi pohranjeni su jedino u NSK u Zagrebu.

²¹ Na temelju potpisanoga Sporazuma o osnivanju, izdavanju i financiranju stručnog medicinskog časopisa 1981. godine od strane svih ustanova (Znanstvena jedinica za kliničko-medicinska istraživanja Opće bolnice Osijek, Sveučilište u Osijeku, medicinski centri, domovi zdravlja i ljekarne s područja Zajednice općina, SIZ zdravstva općina s područja Zajednice općina Osijek, USIZ zdravstva), *Medicinski vjesnik* izlazi četiri puta godišnje i biva tiskan u 2000 primjeraka.

izlazio redovito. Radovi objavljeni u 1991. i 1992. godini posvećeni su razaranju zdravstvenih ustanova i stradanju ljudi Slavonije i Baranje. Tiskani su svešćići 1-2, 3-4 s krilaticom na naslovnici „STOP THE WAR IN CROATIA“. Budući da se 1991. godine zbog razorenosti grada svešćić 3-4 nije mogao urediti u Osijeku, uređen je u Zagrebu. Povremeno su izlazili tematski svešćići u kojima su se objavljivali radovi prezentirani na simpozijima i kongresima (Slika 4.). Tematski svešćići izlazili su i u povodu obilježavanja 10-godišnjice rada samostalnoga Medicinskoga fakulteta u Osijeku (2008.), 135. obljetnice osnutka *Društva slavonskih liečnika* (2009.), te suradnje KBC Osijek i Instituta Ruđer Bošković (2010). Radovi se klasificiraju prema UDK-a i dodjeljuju im se deskriptori - predmetnice i potpredmetnice iz tezaurusa *Medical Subject Headings* (MeSH), koji najbolje opisuju sadržaj članka.

Knjižnica KBC Osijek pridonosi u povremenom uređivanju radova koji se objavljuju u Glasilu *Bol Hrvatskoga društva za liječenje boli* (HDLB).²²

Medicinske su knjižnice bile uključene u program MZOŠ-a *Sustav znanstvenih informacija (SZI) – podsustav biomedicina* koji je u razdoblju od 1994. do 2004. godine obuhvaćao niz djelatnosti i projekata. Svrha je tih aktivnosti bila stvoriti jedinstveni nacionalni informacijski sustav koji će znanstvenicima omogućiti pristup svim potrebnim informacijama, a knjižnice pretvoriti u informacijska središta koja obrađuju podatke i pružaju usluge pristupa i pronalaženja informacija za znanstveni i akademski rad. Hrvatskoj akademskoj istraživačkoj zajednici postali su dostupni biomedicinski *online* informacijski izvori: medicinske baze – Medline, Evidence-Based Medicine, PsycInfo; multidisciplinarne baze – Current Contents (CC), Web of Science (WoS), Scopus, e-časopisi, e-knjige. U okviru aktivnosti SZI-a kupljen je i jedinstveni sustav za upravljanje web sadržajima, kako bi knjižnice, njihovi katalozi, knjižnične usluge i drugi aktualni sadržaji bili vidljivi na internetu.²³ U knjižničnom poslovanju koristio se računalni program „Medveščak“ s tri modula (knjiga, časopis i posudba), te se stvarao Skupni katalog medicinskih knjižnica i Katalog biomedicinske periodike u medicinskim knjižnicama. Svjetska medicinska literatura kontinuirano se nabavljala i preko fondacije SABRE.

²² Voditeljica Ambulante za bol KBC Osijek (predsjednica HDLB-a) zaslužna je za osnutak časopisa kao i članovi HDLB-a čija je krilatica *Život bez boli jest temeljno ljudsko pravo!* U suradnji s našom knjižnicom, prvi je broj objavljen u siječnju 2011. godine.

²³ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH. Sustav znanstvenih informacija RH : program Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH – SZI. URL: <http://www.szi.hr> (2011-12-01)

Zaključak

Kako bi se razumjeli izazovi i odredile buduće smjernice razvoja knjižnice, bilo je potrebno istražiti njezin osnutak, ulogu i razvoj od druge polovine 19. stoljeća do današnjega svijeta znanja.

Unatoč vrlo nepovoljnim društveno-političkim i gospodarstvenim prilikama, u drugoj polovici 19. stoljeća osnivale su se zdravstvene ustanove, a središta znanstveno-istraživačkoga rada postale su bolnice unutar kojih su se osnivale knjižnice, koje su pridonosile daljnjem razvoju pojedinih kliničkih struka.

Povećana proizvodnja informacija dovela je do razvoja specijalizacija iz medicinskih znanosti. Kao važna sastavnica, knjižnica je od početka pratila taj razvoj te bila pozitivna i kreativna snaga s profesionalnim nastojanjima da prepozna i ispuni očekivanja korisnika.

U skladu s programom informacijske pismenosti kao sastavnim dijelom programa Međunarodnoga udruženja knjižničarskih društava i ustanova (IFLA), pasivna potpora knjižnice prerasla je u aktivniju obrazovnu ulogu, koja je podrazumijevala pružanje kvalitetnih informacijskih vještina i znanja korisnicima kako bi mogli uporabiti različite vrste informacijskih izvora i stjecati nova znanja. Od 1995. godine do danas knjižničari KBC Osijek sudjeluju u izvođenju nastave na drugoj godini studija medicine u okviru kolegija *Uvod u znanstveni rad u medicini*, a od 2011. godine i na studiju Sestrinstva Medicinskoga fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayer u Osijeku. Više su godina sudjelovali u ostvarenju seminarske nastave za potrebe studenata Filozofskoga fakulteta u Osijeku.

Bolnička knjižnica ima ključnu ulogu u nakladničkoj djelatnosti matične ustanove, posebno u pripremi radova za objavljivanje u znanstveno-stručnom časopisu *Medicinski vjesnik*.

Knjižnično osoblje surađuje sa svim vrstama knjižnica u zemlji i inozemstvu, a posebno s medicinskim te na taj način omogućuje brže i cjelovitije usluge. Stručno je povezano na regionalnoj (Društvo knjižničara Slavonije i Baranje) i nacionalnoj razini (Hrvatsko knjižničarsko društvo) u Sekciji za specijalne i visokoškolske knjižnice (Komisija za medicinske knjižnice, Radna grupa za bolničke knjižnice), Hrvatskom informacijskom i dokumentacijskom društvu te u domaćim i međunarodnim udruženjima.

Literatura

1. Arhiva Kliničkoga bolničkog centra. Osijek : Služba za pravne, kadrovske i opće poslove, Odjel za kadrovske poslove. 27. siječnja 2010.
2. Firinger, Kamilo. Prve bolničke ustanove u Osijeku. // Povijest bolničkih ustanova u Osijeku od 1739-1930. / Kamilo Firinger-Vladimir Utvić. Osijek : Opća bolnica Osijek, 1970., str. 6-7.
3. Fond „Društvo slavonskih liečnika“ DAO-219. Zapisnik XI. mjesečnog sastanka dne 15. studenoga 1875. Osijek : Državni arhiv, str. 42-44.
4. Glasnik Društva slavonskih liečnika / uređuju tajnici Društva Antun Lobmayer i Albert Flesch. Pretisak. Osijek : Klinička bolnica, Hrvatski liječnički zbor Osijek, 1999.
5. Hrvatski državni arhiv. Odjel za unutarnje poslove. Unutrašnji odsjek zemaljske vlade. Društvo slavonskih liečnika. Fond 79. Spis broj 103/gr.
6. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH. Sustav znanstvenih informacija RH : program Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH – SZI. URL: <http://www.szi.hr> / (2011-12-01)
7. Radauš, Tanja. Biblioteke i čitaonička društva na teritoriju SR Hrvatske od srednjeg vijeka do 1945. (magistarski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, 1981. Citirano prema: Šimunić, Antun. Knjižnica Opće bolnice Osijek. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 34,(1991), str. 61-72.
8. Sveučilište u Osijeku, Opća bolnica Osijek – Znanstvena jedinica za kliničko-medicinska istraživanja. Godišnji izvještaj o radu u 1982. godini i Plan rada za 1983. godinu. Osijek, srpanj 1983.
9. Šimunić, Antun. Knjižnica Opće bolnice Osijek. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 34,(1991), str. 61-72.
10. Utvić, Vladimir. Odjel za kožne i spolne bolesti. // Povijest bolničkih ustanova u Osijeku od 1874-1974. / Vladimir Utvić. Osijek : Opća bolnica Osijek, 1974., str. 70-197.

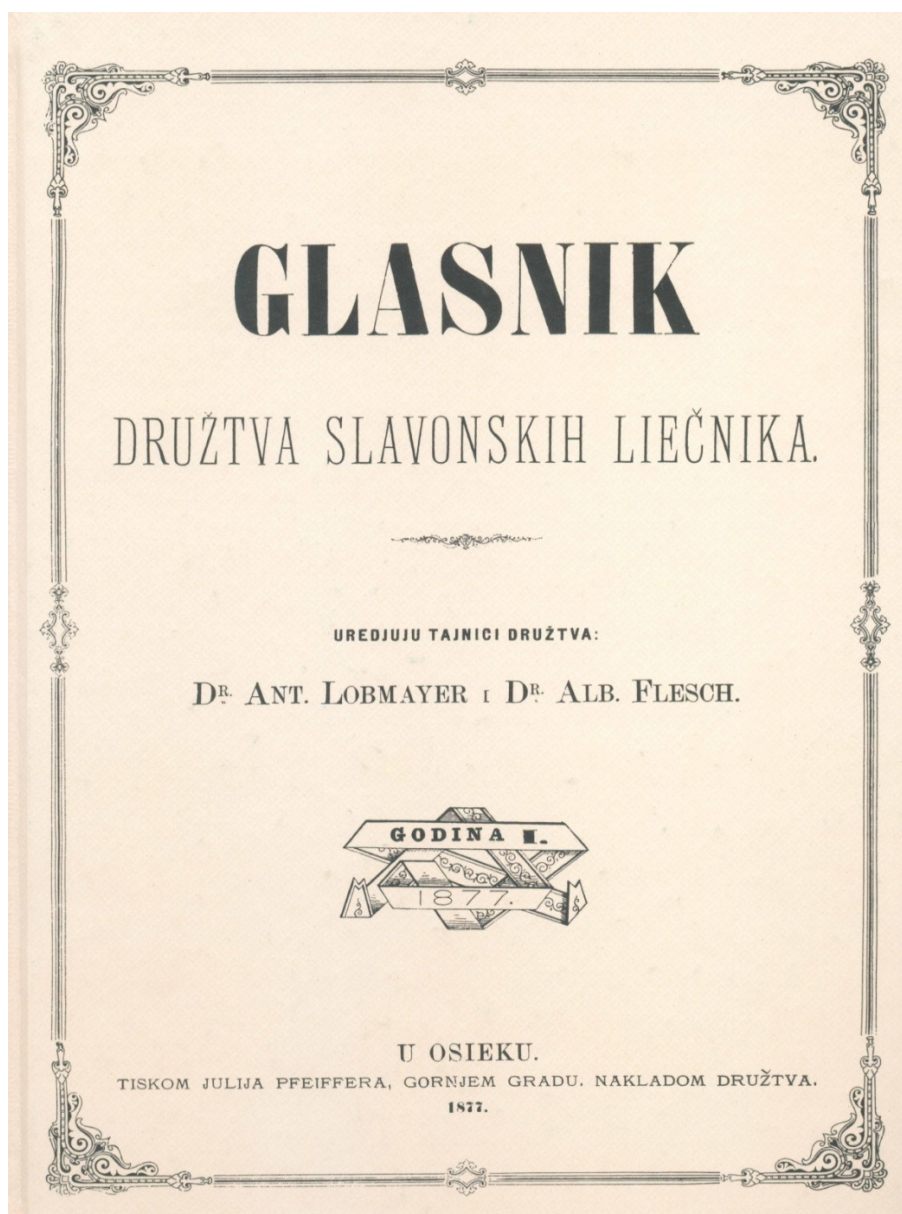
Slika 1. Stručna knjižnica sa studijskom čitaonicom u dvonamjenskom skloništu, izgrađenom 1984. godine

Picture 1 The Professional library with a study reading room in a double purpose shelter, built in 1984

Slika 2. Čitaonica knjižnice Kliničkoga bolničkog centra Osijek i knjižnice Medicinskoga fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku

Picture 2 Reading room within the library of the University Hospital Osijek and the library of the Faculty of Medicine of the J. J. Strossmayer University of Osijek

Slika 3. Glasnik Društva slavonskih liečnika

Picture 3 Glasnik Društva slavonskih liečnika

UDK 61/618 CODEN: MEVJEQ ISSN:0350-6487

MEDICINSKI VJESNIK

Med Vjesn 37:1-136 Broj 1-4 Osijek, rujan 2005.

Slika 4. Medicinski vjesnik - Treći hrvatski urološki kongres s međunarodnim sudjelovanjem

Picture 4 Medicinski vjesnik – The Third Croatian Urological Congress with International Participation